

Западните културни влияния в Китай, около 1200 г.пр.н.е.

Едуард Л. Шонеси

Източноазиатски езици и цивилизации

Чикагски университет

(Edward L. Shaughnessy

East Asian Languages and Civilizations

The University of Chicago)

(SINO-PLATONIC PAPERS

Number 11 July, 1989)

В една скорешна моя статия за историята на колесницата в Китай, аз се опитах да покажа, че колесниците чийто прототип се появява в Западна Азия достига през бронзовата епоха земите на култура Шан, в северните райони на съвр. Китай около 1200 г.пр.н.е. (1) Използвах археологически доказателства, примери от древното изкуство, и разбра се, очертах вероятния маршрут на предаване на това влияние, минаващ през широките равнини на Средна Азия и южните Сибирски степи, през пасищата и льосовото плато на Монголия, до Нинся и северната част на пров. Шенси и Шанси и съседния с тях Ордос. В хода на проследяването на предвижването на колесницата, аз открих няколко други иновации в областта на културата, достигнали и усвоени от Шан, предвижвали се съвместно в същата обща посока. В тази кратка статия аз ще спомена, без да се опитва да предоставя пълната обосновка на въпроса, най-съществените от тези иновации, с надеждата, че това ще улесни проучването на контактите между древността китайската култура със Запада, довели до нейното значително обогатяване. Колесницата се появява в Китай около 1200 г. пр.н.е. във времето на последните години от управлението на цар У Дин (†1195 г. пр.н.е?) (2) Тя се появява в момент, който може да се нарече връхната точка на династията Шан. Предшестван е от управлението на поредица от слаби и капризни владетели, през който период, столицата на династията е преместена най-малко четири пъти, като крайната точка е Анян, по времето на цар (ван) Пан Ген. Управлението на У Дин е започнало в трудно време на външен и вътрешен натиск. Най-ранните надписи върху оракулните „гадателни кости” са, тези от групата Дуй 兌 (𠤎), и най-вероятно датират от началото или средната част от продължително царуване У Дин? (3)

Те съобщават за събития при които дори столицата на Шан е обект на нападения от покрайнините „фан” 方 или граничните райони. (в древнокитайски *fan* – направление, страна, квадрат, но и противник).

... 卜 自 ... 乎 𠤎 方 𠤎 商

...предсказание на Дуй...извикайте (войската) за да защити Шан от „фан”.
(Хоуся/Нохуа 4 1.6; I. дуй/Dui) (4)

... (子:) 巳 卜 王 貞 于 中 商 乎 𠤎 方

...предсказание „си”...царят (вана) призовава да се защити централен Шан от „фан”.
(И-цзун/Yicun 348; И Дуй/I.Dui)

Не само, че У Дин ще устои на тази заплаха, но скоро след това царството ще започне мащабна настъпателна кампания на запад. Тази кампания успява да разшири хегемонията на Шан в западна посока, чак до долината на р.Фен и извън нея в западно-централните райони на съвр. провинция Шанси. Въпреки че Хегемонията на Шан в тези райони не надживява У Дин, повечето от съюзниците му на запад от планината

Таихан (Taihang) често споменати но малко оценени, във войната с гунфан 吾方 започнала в началото на следващото поколение. (5) Аз вярвам, че тези събития са от изключително важно значение не само за политическата история на династията Шан, но всъщност и за цялата китайска култура.

За Шан се знае че техните културни традиции произлизат от носителите на културата Луншан (Longshan) възникнала в района на Източен и Западен Хенан и Шандун. Но западната експанзия в Шанси, отваря нов прозорец за комуникация с народите от горната част на Долината на Жълтата река, и региона на Ордоса, които на свой ред са част от други културни общности, разпространяващи се по-далеч на запад и север. Някои комуникации между Шан, културите в Южен Сибир и Средна Азия са доказани отдавна и тяхното начало е във времената на цар У Дин, или според археологичната терминология, във фаза II на поредицата Инсу (Yinxu). За това говорят две археологически находки: фигурка на животно с глава на овен, ножове с пръстеновидни дръжки и един по-особен предмет с форма на лък (gongxing qi/гунсин-ци 弓型器).

И двете находки са свързани с погребения с колесници, като лъковидния предмет вероятно е имал някаква функционална роля в управлението на колесницата (става дума за ярема). (6) В действителност изглежда, че колесницата, лъковидния предмет и ножовете с дръжки изработени като животински глави са една неделима единица. Подобни ножове с дръжки-животински глави, както и други културни влияния идват от северозапад и се усвояват от местната древна китайска култура. Например характерно за най-древните ножове изработвани в Древен Китай е че са били двукомпонентни с отделно изработване на острието и дръжката. Започвайки с Инсу (Yinxu) фаза II, която се свързва с Шан, се появяват еднокомпонентно излети ножове с дръжки изработени като животински глави, копирайки чуждите модели.

Въпреки че тази технология никога не е използвана пълноценно от Шан, важното е че тя ще се превърне в основен стил на изработването на ножове в Чжоу, (една западна етническа група), която в крайна сметка ще покори Шан, с което започва новия период на установяването на династията Чжоу (1045-256 г.пр.н.е.). (7) Този нов модел на цял нож, не е само технологично подобрение на оръжията от периода Шан. От началото на бронзовата епоха в Китай, основното оръжие винаги е било бойната брадва. Но всички находки за това оръжие преди и включително Фаза I, на Инсу (Yinxu) са изключително плоски. С началото на Фаза II, се променя и вида на това оръжие, явно повлиян от битките със западните нашественици и се приближава до западните образци, разпространени в Средна Азия и Иран! (8)

Защото по природа войната е обикновено акт на сблъсък между два различни народа, при който, оръжия са най-лесно заимстваните културни особености. И тези културни иновации се забелязват още в епохата Шан. Откриването на гробницата M5 в Анян, през 1975 г., т.нар. „гробница Фу Хао”, съдържа значителни доказателства за северозападно влияние. Тази гробница, която е датирана във времето на управление на У Дин, по всяка вероятност датира от около 1195 г.пр.н.е. и е първата важна гробница в Инси (Yinxu), която е била намерена непокътната. В допълнение към съобщените два

ножа с дръжки като овнешки глави и „лъковидния предмет“ съдържат също и четири бронзови огледала, по-рано неизвестни в Шан, по форма, и тип, но изключително разпространени в района на карасукската култура в района на езерото Байкал. (9) Стоотици инкрустирани предмети от нефрит, са намерени в гробницата и почти сигурно свидетелстват за комуникации между Шан и северозападния регион, най-малко, защото добивът на нефрит е концентриран там. (10) И въпреки внезапната появата на нов тип бронзова украса, за която не може да се каже категорично че е резултат на пряко чуждо влияние, се предполага, че е резултат на отварянето към запада, което става катализатор на тези нововъведения.

Културните комуникации може би най-ясно се удостоверяват чрез конкретни археологически доказателства. Но такъв внос на културни предмети в никакъв случай не означава пряко предаване от една култура в друга. Интелектуалните влияния и иновации също могат да бъдат проследени чрез добре установеното датироване на епиграфските източници. В случая с Шански Китай, те вече са добре установени, по времето на Цзу Цзя (1183-1162 г. пр. н. е.), който е един от двамата синове на У Дин, управлявали след него, когато Шан губи западната си владения, и настъпват сериозни преразглеждания на културните практики, а Дон Цзубин (董作賓) предполага и появата на „ново обучение“ за бюрокрацията. (11)

Въздържането от импровизираните култове е известно от надписите от групата Бин, които казват че по време на У Дин и Цзу Ген (1194-1184 г. пр. н. е.) и при царуването, Цзу Цзя (Zu Jia) се създава консервативен ритуален график. Отново, това може би не е пряко влияние на външно влияние, а по-скоро отражение на голямото „свиване“ и упадък на царството Шан. Но при други, по-особени характеристики на интелектуалните иновациите може да бъде по-ясно проследено западното влияние.

Царуването на Цзу Цзя (Zu Jia) се отбелязва с радикална промяна в календарната практика и изместване на края на годината с вмъкване на допълнителни дни за по-точно отчитане на годината. (12)

Струва ми се малко вероятно, че такава радикална промяна може да е резултат от собственото развитие. Възможно е също така, и концепцията за седемдневна седмица да е достигнала до Китай в този момент. Въпреки че никога не се налага и в следващите 50 години, на упадъка на Шан, то седемдневна седмица изглежда е характерна календарна практика за населението на Чжоу, който по това време все още обитават средното течение на р.Фен, а именно, точно областта в която са първите контакти между Шан и племената от Ордоса. (13)

Друга особеност на Центроазиатската култура, може би най-важната от всички, изглежда е били приета в този момент от Чжоу, но не и от Шан. Често се отбелязва в културната история на Китай, че населението на Шан е вярвало във „Върховния прародител“ - божество на име Ди 帝 (най-древно произношение *tēks, tēh*, първ.зн.: бог, после – император, който се смята че е с божествен произход), в Чжоу са почитали като върховен бог, безкрайното Небе (Тян 天, древно произн.: *thīn*)*. (14)

Разглеждането на фона на масивната инфузия на западната култура в този момент, ясно показва значението на географското местоположение на Чжоу непосредствено до Ордоса, поради което може би не е изненадващо, че в Чжоу се появява „Небесния бог“ твърде характерен за религиозните представи на „алтайските“ (монголски, тюркски) народи в Централна Азия. (15) В действителност, това е твърде вероятно, тъй като в Чжоу приемат отвън дори и името на това божество, в китайски Тянь/Тиен показва непосредствена близост с монголското (алтайско) Тенгри/tengri. (16)

Данните, макар и косвени, показват че този култ към Тиен/Тянь се появява за пръв път в Китай, според легендата по време на владетеля на Шан, У И (1140-1119 г. пр. н. е.), внук на Цзу Цзя. Според „Ши-цзи“ разказва, че У И, от презрение към тези

чужди вярвания, напълнил кожена торбичка с кръв, закачил я върху стрела и с лък я изстрелял в небето, като подигравателно заявил, че той е „застрелял небето” (17).

Като цяло по време на Фаза II от археологическата култура Инси (Yinxi), която обхваща втората половина от управлението на У Дин и наследниците му Цзу Ген и Цзу Цзя, се превръща в период на засилени връзки между културата Шан от Централната Китайска равнина и северозападните култури от платото Ордос и около него.

Културните иновации варират от технологиите, в сферата на изкуството, до религиозните вярвания. Но със затварянето на маршрута към Ордос в началото на войната с „гунфан”, държавата Шан отново е изолирана в източната част на планината Таихан. Това от своя страна изглежда е предизвикало период на стагнация и упадък, която е довела в крайна сметка с поражение на династията Шан и преминаването на управлението в ръцете на Чжоу, за които мога да добавя в заключение, че са били културно по-напреднали поради интензивните си контакти със западните племена.

„Гунфан” 鬼方, е етноним за най-древните номадски племена, които нахлуват в Китай по време на древните династии. Сима Цян пише, че в периода на първите китайски писмени надписи, който започва с периода Шан-Ин (1600-1046 г.пр.н.е.), племената Ху и Юн (или Хунну), тогава са наричани „Гуифан”. В китайски гуи (鬼) означава „призрак, хитър, измамен”, а фан (方) означава „област, район, гранична местност” или просто „враг”.

Китайските летописи съдържат редица препратки за Гуифан (Guifang), като най-ранните записи за тях в „Бамбуковите анали” в които се посочва, че по време на династията Шан един народ, известен като Гуижун/Guìróng (Юн) (опростен китайски: 鬼戎; традиционен китайски: 鬼族) са били нападнати от царя на Чжоу, Цзили (Jili) в 1119 г. пр.н.е., или в тридесет и петата година от управлението на У И, цар на Шан. Историците смятат, че Гуижун/Guìróng са идентични с Гуифан/Guifang. Името Гуифан/Guifang се появява по време на царуването на владетеля на Чжоу, Кан (1005/03 – 978 г.пр.н.е.). Те вероятно са били един народ, разположен североизточно от първоначалния домен на Чжоу. Според Сяо Ю Дин (小孟鼎) бронзови надписи върху съд, в двадесет и петата година на цар Кан (979 пр.н.е.), провел две успешни битки срещу Гуифан/Guifang, а пленените врагове били доведени в храма на Чжоу и представени на царя. Плениците на брой на 13 000 с четирима предводители били избити. Чжоу също заловили голямо количество плячка.

Късните автори, включително Сима Цян, Ин Шяо, Вей Чжао и Цзин Чжоу, без да посочва аргументи, смятат че номадските народи Сюню/Xunyu или Гуифан/Guifang са еднакви с Хунну, от времето на династията Хан. Това мнение се преписва от по-късния коментатор от времето на династията Тан коментатор Сима Цзин. В резултат на фонетични проучвания и сравнения въз основа на надписите върху бронзови съдове, Ван Гувей стигна до заключението, че племенните имена Гуифан/Guifang, Сюню/Xunyu, Сяню/Xianyu, Сянюн/Xiannun, Юн, Ди и Ху са един и същ народ, който по-късно ще влезе историята под името Хунну/Xiongnu.

Държавата Шан, според надписите оставени върху бронзови предмети и оракулски кости, е водила чести войни със съседните номадски пастири от вътрешната азиатски степи. В своята оракулски гадания, царете на Шан многократно показат загриженост за Фан (方) варварите племена извън неговата вътрешна област на държавата (tu 土). Особено враждебни са племената Туифан/Tuifang от Яншан/Yanshan и са редовно посочвани в гадателските надписи. Друг китайски йероглиф изоплзван за обозначението на номадите, е „ма” (ma 马) или кон, т.е. „конни варвари”, „конни

народи” посочени че обитават на запад от Шан, в района на военната граница в планината Таихан (Taihang), където те използват бойни колесници. Точното време на периода, в който най-старата транскрипция на името „Хун” се появява като формата Гуифан/Guifan остава най-общо определено. Сима Цян пише, че в по-ранните праисторически периоди, хуните са били наречени „Ху” и „Юн” (Жун/Rong), то по-късно са били наричани Сюню/Xunyu, в периода Шан започват да се наричат Гуифан/Guifan, а през следващата династия Чжоу (1046-256 г.пр.н.е.) са били наричани Сянюн/Xianyun. От началото на династия Цин (221-206 г.пр.н.е.), китайските летописци ги нарича Хунну/Xiongnu.

Бележки:

(1) Edward L. Shaughnessy, "Historical Perspectives on the Introduction of the Chariot into China," *Harvard Journal of Asiatic Studies* 48.1 (June 1988), 189-237.

(Едуард Л. Шонеси, „Исторически перспективи за появата на колесницата в Китай”, „Харвардски вестник на азиатски изследвания” 48,1 (юни 1988), 189-237.)

(2) I have tentatively suggested this chronology for the reign of King Wu Ding, which differs somewhat from that given in my article "Historical Perspectives on the Introduction of the Chariot into China" (p. 192, n. 6), in a separate article: "Yueshi jishi keci yu Shang wang Wu Ding de niandai: yizhong chubu tuice" 月食記事刻辭與商王武丁的年代：一種初步推測, in Oingzhu Qian Cunxun xiansheng bashi sui lunwenii 慶祝錢存訓先生八十歲論文集, ed. Ma Tailai (Hong Kong: 1989), in press.

(Имам колебания относно хронологията на царуването на цар У Дин, която се различава малко от посочената от мен в моята статия „Исторически перспективи за появата на колесница в Китай” (стр. 192, № 6), в отделна статия: „Yueshi jishi keci yu Shang wang Wu Ding de niandai: yizhong chubu tuice”....

(3) For a brief introduction to this oracle-bone periodization, see Edward L. Shaughnessy, „Recent Approaches to Oracle-Bone Periodization”: A Review, „Early China” 8 (1982-83), 1-13.

(За кратко представяне на тази оракулни кости и тяхната периодизацият, вж. Едуард Л. Шонеси, "Последните подходи към Оракулните кости и тяхната периодизация": Сп.: „Древен Китай” 8 (1982-83), 1-13.

(4) References to collections of oracle-bone inscriptions are given according to the abbreviations in David N. Keightley, *Sources of Shang History: The Oracle-Bone Inscriptions of Bronze Age China* (Berkeley and Los Angeles: U. of California Press, 1978), 229-31, with

the exception that they have been uniformly rendered into pinyin romanization.

(Позоваванията на колекциите от Оракулни кости с надписи, са дадени според съкращения в Дейвид Н. Кейтли, в „Източници на историята на Шан”: Оракулските надписи върху кости, от бронзовата епоха в Китай” (Бъркли, Лос Анджелис: Калифорния прес, 1978), 229 -31, с изключение, че те са предадени в „пинин” и латинизация.

(5) For a preliminary discussion of the results and implications of the Gongfang War, see Xia Hanyi (Edward L. Shaughnessy): (За предварително обсъждане на резултатите и последствията от войната с Гунфан/Gongfang, вижте „Ся Хани” (Едуард Л. Шонеси): „Zaoqi Shang-Zhou guanxi ji qi dui Wu Ding yihou Yinshang wangshi shili fanwei de yiyi” (Autumn 1987), 19-32. A more detailed discussion of the chronological and geographical

progress of the war is given in a paper entitled "The Life and Death of Fu Hao: With Comments on the Sequence of the Shang Campaigns Against Bafang, Tufang and Gongfang," which I presented to the Fortieth Annual Meeting of the Association for Asian Studies (San Francisco, 26 March 1988), and which I hope to publish in due course. (По-подробно обсъждане на хронологичните и географски рамки, на хода на войната, се съдържа в статията, озаглавена „Животът и смъртта на Фу Хао: С коментари за последователността на войната на Шан срещу Бафан/Bafang, Туфан/Tufang и Гунфан/Gongfang”, която бе представена на Срещата по повод Четиридесеттата годишната на Асоциацията за азиатски изследвания (Сан Франциско, 26 март 1988 г.), и се надявам да бъде публикувана своевременно.

(6) William Watson, *Cultural Frontiers in Ancient East Asia*, (Edinburgh: Edinburgh U. Press, 1971), 61-66; Lin Yun, "A Reexamination of the Relationship between Bronzes of the Shang Culture and of the Northern Zone," in *Studies of Shang Archaeology* (New Haven: Yale U. Press, 1986), 264-66.

(Уилям Уотсън, „Културни граници в Древна Източна Азия” (Единбург: Единбург У.Прес, 1971), 61-66; Лин Юн, „Ново виждане на връзката между бронзовата култура Шан и Северната зона”, в *Изследване по Археология на Шан* (Ню Хавен: Джал У.Прес, 1986), 264-66.)

(7) Lin, "A Reexamination," 255. For the 1045 B.C. beginning date of the Zhou dynasty, I rely on David S. Nivison, "The Dates of Western Chou," *Harvard Journal of Asiatic Studies* 43.2 (December 1983), 48 1-580.

(Лин, в „Ново виждане...,” 255. За 1045 г.пр.н.е., като началната дата на династия Чжоу, аз се позовавам на Дейвид С. Нивисън, „Датите на Западна Чжоу”, „Харвардски вестник на азиатски изследвания” 43,2 (декември 1983), 48 1-580.

(8) Lin, "A Reexamination," 260. (Лин, в „Ново виждане...,” 260).

(9) Lin, "A Reexamination," 251-53. (Лин, в „Ново виждане...,” 251-53).

(10) For a preliminary discussion of the sources of Shang jade, see Xia Nai, *Yinxu* (Beijing: Wenwu chubanshe, 1982), 1-7. Comparing the jades found in the "Fu Hao-tomb" with the "Hongshan" jades of Inner Mongolia, tentatively dated to the early second millennium B.C., it seems to me likely that Shang jades, or at least those that represent animal figures (particularly the dragon and the bird) are also stylistically indebted to northern influences; see Sun Shoudao, "Sanxingtala Hongshan wenhua yulong kao", *Wenwu* 1984.6, 7-10.

(За предварително обсъждане на източниците на Шан за добив на нефрит, вижте Ся Наи, *Инсу/Yinxu* (Пекин: Wenwu chubanshe, 1982), 1-7. Сравнението на нефрита намерен в „Гробницата на Фу Хао” с нефрита от Хуншан от Вътрешна Монголия, колебливо датира началото на връзките от началото на 2-то хил.пр.н.е., струва ми се, най-нече за нефритовите фигури във форма на животни (особено дракон и птица), и показват че стилово подложени на северни влияния, вж. Сун Шоудао "Sanxingtala Hongshan Wenhua Yulong Kao", *Wenwu* 1984,6, 7-10.

(11) For the classic statements of this radical change in Shang cult, see...(За класическите твърдения на тази радикална промяна в култовете в Шан, виж)... Dong Zuobin, Yinli Pu (Nanqi, Sichuan: Guoli zhongyang yanjiuyuan lishi yuyan yanjiusuo zhuankan, 1945), Vol. I, 1.2b; and "Yinxu wenzi yibian xu", *Zhongmo kaoeu xuebao* 4 (1949), 11-20.

(12) See Dong Zuobin, Yinli PU, vol. II, 5.1 1b-12a; see too, Chen Mengjia, Yinxi buci zongshu (Beijing: Kexue chubanshe, 1956), 220-23. (вж. Дон Цзубин...вж. също Чен Менцзя...)

(13) It is well known that the Zhou divided the lunar month into four terms, based on the phases of the moon, each roughly seven days in length. This calendrical practice is distinct from that of the Shang, who divided their month into three ten-day "weeks" (xuna). For the location of Zhou in the Fen River valley of Shanxi prior to their evacuation to Qishan in Shaanxi, see Qian Mu, "Zhou chu dili kao", Yanning xuebao 10 (1931), 1955-2008, for traditional historical-geographical evidence; Chen Mengjia Yinxi buci zongshu, 281-83, for oracle-bone inscriptional evidence; and Zou Heng, Xia Shanq Zhou kao uxuelu nwen ii. (Beijing: Wenwu chubanshe, 1980), 335-43, for archaeological evidence. For a synthesis of all of this evidence, see Edward L. Shaughnessy, "Historical Geography and the Extent of the Earliest Chinese Kingdoms," Asia Maior (ns) 2.2 (1989), in press.

(Добре известно е, че в Чжоу лунния месец е разделен на четири части, на базата на фазите на Луната, всяка от около седем дни. Тази календарна практика е различна от тази в Шан, които разделя месеца на три десетдневни „седмици“ (xuna). За местоположението на Чжоу в долината на река Фен в Шанси преди евакуацията им Цишан в Шанси, вижте Цян Му, "Чжоу Чу Дили Као", Yanning xuebao 10 (1931 г.), 1955-2008, за традиционните историко-географски данни; Чен Менцзя Инсу Бучи цзоншу, 281-83, за светилището с гадателни кости с надписи - у Цзоу Хен, Ся Шан Чжоу Као. (Пекин: Wenwu chubanshe, 1980), 335-43, за археологически доказателства. За синтеза на всички тези доказателства, вижте Едуард Л. Шонеси, „Историческа география на ранните китайски царства“, Азия Майор (NS) 2.2 (1989), под печат.

(14) See, e.g., Herrlee G. Creel, The Origins of Statecraft in China (Chicago: The University of Chicago Press, 1970), 493-506; Cho-yun Hsu and Kathryn Linduff, Western Chou Civilization (New Haven: Yale U. Press, 1988), 99-111.

(Виж, например, Херле Г. Крил, „Произход на държавното управление в Китай“ (Чикаго: Изд. на Чикагския у-т, 1970), 493-506; Чо Юн-Су и Линдуф Катерин „Цивилизацията на Западна Чжоу“ (Ню Хевън: Джал У. Прес, 1988), 99-111.

(15) Walther Heissig, The Religions of Mongolia, translated by Geoffrey Samuel (London: Routledge & Kegan Paul, 1980), 47-59. (Валтер Хезиг, „Религиите в Монголия“, превод от Джефри Самуел (London: Routledge & Kegan Paul, 1980), 47-59.

(16) This identification between Chinese tian and Mongolian is suggested in Shirakawa Shizuka, (Този знак за равенство между китайския Тянь и монголското Тенгри, се предлага в Ширакава Шизука): Kimbun hoshaku Na kutsuru biitskan shi 48 (1978), 184.

(17) Shiii (Beijing: Zhonghua shuju, 1959), 3.104. („Ши-ци“ Исторически записки, том 3, стр.104. Пекин, 1959)

превод: Ж.Войников